

etnologov. Med njimi bi bila morda tudi zamisel o skupni jugoslovanski periodični publikaciji, ki bi v tujih jezikih predstavljala svetu najboljše dosežke jugoslovanskih etnologov.

8. Zaradi seznanjanja mednarodne javnosti z našimi prizadevanji je treba med temeljne naloge šteti tudi naše sodelovanje pri mednarodnih in drugih časopisih, ki nas upoštevajo kot enakopravne strokovne delavce. Podobno velja za raziskovalne akcije.

9. Celotno raziskovalno delo slovenskih etnologov je usmerjeno k sintetičnemu prikazu tako imenovanega načina življenja Slovencev v vseh razdobjih njihove zgodovine, posebej še v XX. stoletju, in k sintetični podobi njihove tako imenovane ljudske kulture v vseh oblikah njene pojavnosti. Ob tem pa je treba neizogibno naglasiti, da bodo etnološke raziskave rabile tudi praktičnim potrebam razvoja današnje slovenske družbe, o čemer bodo podrobneje govorili prispevki na posvetovanju, ki ga pripravlja Slovensko etnološko društvo za maj 1978 pod naslovom Slovenska etnologija in današnja slovenska družba.

ETNOLOGIJA IN DRUGE RAZISKOVALNE DISCIPLINE

Etnologija je zgodovinska veda. Označili bi jo lahko tudi kot humanistično in kulturološko disciplino. Tako je seveda tesno povezana z drugimi znanostmi istega značaja, ki so organizirane v XIV. sekciji Raziskovalne skupnosti Slovenije. V vrsti primerov je povezanost raziskovalnega dela etnologov in zastopnikov drugih disciplin še posebno tesna, celo nerazdružna, tako na primer pri etnomuzikologiji, ko gre za medsebojno prepletenost etnoloških in muzikoloških vprašanj, pri preučevanju ljudskega slovstva, ko gre za neizogibno raziskovalno sodelovanje z literarnimi zgodovinarji in tako dalje. Medtem ko je pri tako imenovanem folklorističnem delu etnološke vede interdisciplinarnost v odnosu do nekaterih znanosti sama po sebi razumljiva in priznana, pa se je proti pričakovanju treba na drugi strani za vključitev etnologije v interdisciplinarna prizadevanja še boriti. Takšen primer je projekt zgodovine Slovencev po letu 1918, ki je bil predložen RSS v potrditev in finansiranje. Načelni pristanek na sodelovanje etnologov pri načrtovanju dela tega projekta je bilo treba tako rekoč izsiliti. Ob poudarjanju potrebe po interdisciplinarnem delu, kjer je to le mogoče, se zdi omenjeno zapiranje pred pripravljenostjo etnologov na sodelovanje nerazumljivo in z metodološkega zornega kota nevzdržno.

Kot je bilo deloma razvidno že iz prejšnjih razdelkov, želijo etnologi sodelovati tudi na nekaterih raziskovalnih področjih zunaj XIV. sekcije RSS. Sem je šteti nekatere raziskave s področja urbanizma, načrtovanja tako imenovanega kmečkega ter siceršnjega turizma in podobno.

O vlogi in pomenu etnologije v današnji slovenski družbi pripravlja Slovensko etnološko društvo, kot je bilo to že povedano, posebno posvetovanje. Vnaprej pripravljeno gradivo in razprava na posvetovanju bosta dala, tako upamo, dovolj izčrpen in večstranski odgovor na to vprašanje.

Ljubljana, november 1977.

Na podlagi dolgoročnih
načrtov nekaterih ustanov
in drugega gradiva sestavil
Slavko Kremenšek

PRIPOMBE K OSNUTKU DOLGOROČNEGA NAČRTA Z NASLOVOM „SMERNICE ETNOLOŠKEGA RAZISKOVALNEGA DELA“ (odslej: Smernice)

Sestavo osnutka je strokovna komisija za etnologijo pri področni raziskovalni skupnosti za humanistične in zgodovinske vede zaupala prof. Slavku Kremenšku, ki se je dela lotil z njem lastno gorečnostjo. Da bi mogli o Smernicah razpravljati za bližnjo etnološko okroglo mizo, so nam bile poslone v dveh obrokih. K drugemu, končnemu delu (str. 14–20) ne bi imel dodati kaj bistvenega, pač pa tri sekcije Inštituta za slovensko narodopisje SAZU na Novem trgu 3 čutijo potrebo in dolžnost odgovoriti na to in ono, kar je direktno ali indirektno bilo zapisano na njihov rovaš v prvem delu Smernic (str. 1–13).

Radi priznamo, da Smernice vsebujejo ugotovitve, ocene in misli, ki so sprejemljive in pomenijo tvoren prispevek k nadaljnjemu delu v naši stroki. Na drugi strani pa si vendarle ne moremo kaj, da ne bi vprašali: Ali je **tako zastavljeno** razčiščevanje, iskanje krivd v preteklosti **v taki obliki in v taki meri** res nujno potrebno pri izdelavi smernic za dolgoročno delo? Podčrtali smo „tako zastavljeno“ in „v taki obliki“, ker nas moti pretirano poudarjanje **senčnih strani** iz preteklosti. Mnenja smo, da se ne učimo samo na napakah. Izhodišča je treba iskati zlasti pri dobrih, solidnih, pozitivnih delih iz preteklosti. Mar v bližnji ali vsaj ne tako oddaljeni preteklosti res ne bi bilo moč podčrtati tudi kaj pozitivnega tako v delu ISN kakor v delu SEM, njunih sedanjih in nekdanjih, živih in umrlih znanstvenih delavcev?

Če smo govorili v imenu ustanove, v kateri delamo — konkretno ISN SAZU — se nikakor ne mislimo zatekati vanjo kot za obzidje neke trdnjave. Dobro vemo, da je vsaka ustanova nekaj abstraktnega, sestavljena pač iz ljudi, in da je vse, kar je človeškega, tudi zmotljivo. Zato nikakor ne odklanjamo kritike, posebno če je stvarna, argumentirana in ne meglena. Nihče nima v zakupu vse modrosti, tega se moramo zavedati tako mi kakor naši kritiki.

Ko se danes oglašamo, nas pri tem vodi: 1. nujnost, da nekatera nepopolno ali nepravilno prikazana dejstva v zvezi z ISN popravimo — scripta manent — in 2. želja po konstruktivnem dialogu tako s PZE za etnologijo na filozofski fakulteti kakor z drugimi etnološkimi ustanovami v Sloveniji.

K str. 1: „... novoromantično navdušenje za ‚pristno‘ in po družbenoekonomskem napredku ‚nepokvarjeno‘ ljudsko kulturo. Ni treba posebej naglašati, da so taka prizadevanja godilo predvsem konservativnim družbeno-političnim silam. Ker je bila ta smer do kraja narodno-osvobodilnega boja in revolucije med vodilnimi v slovenski etnologiji, se nosilci družbeno naprednejših gibanj za to vedo očitno niso kaj prida zanimali.“

Navdušenje za (predindustrijsko) „narodno blago“ je mogoče interpretirati drugače. Nastalo je spontano, iz prepričanja, da je to „blago“ (sit venia verbo), kakršno se je ohranjalo do industrijske dobe, **kulturna vrednota**. Če Slovenci nimamo svojega Antonia Gramscija s pretanjenim posluhom tudi za take vrednote (ki jih je znal po potrebi seveda ovrednotiti in prevrednotiti!), pa imamo vsaj svojega Prežihovega Voranca. Le-ta še zmerom potrepljivo čaka, da bi kdo iz naših vrst spregovoril globalno o njegovih pogledih na predmet naših raziskav, o njegovem razmerju do naše stroke, o njegovem zbirateljskem in poustvarjalnem deležu, o njegovih toplih člo-

veških in strokovnih stikih s starejšim rojakom dr. Fr. Kotnikom (ki mu je bil kot narodopisec tudi mentor!). Kako se temu streže, nam je nedavno lepo pokazal J. Koruza (Prežihov Voranc in ljudska tradicija. SR 24, 1976, 83–101), že pred njim pa nakazal S. Vilfan ob Prežihovi potopisni črtici „Od Mokronoga do Pijane gore“ (gl. SE 5, 1952, 107–108).

Tudi glede tega, zakaj „se nosilci družbeno naprednih gibanj za to vedo očitno (?!) niso kaj dosti zanimali“, je mogoče in bi celo kazalo iskati drugačno razlago. Sperans–Kardelj, ki je v Razvoju slov. nar. vprašanja tuintam le porabil kak folklorni vložek (npr. o Kralju Matjažu), si ga je moral poiskati sam. Našo vedo so med dvema vojnima zastopali redki zanesenjaki, strokovno podkovani ali navadni ljubitelji, bolj ali manj napredni in bolj ali manj konservativni, ki pa jih nikakor ni moč metati kar v en koš. To bi bilo preveč simplicistično!

K str. 3: „... načrtovanje posebne strokovne revije za tako imenovano duhovno kulturo ...“

V Traditiones I, 7 smo izrečno poudarili, da „snovno našemu zborniku oziroma sodelavcem ne postavljamo nobenih omejitev“ in tega smo se držali tudi v praksi (glej letnike I–IV).

K str. 7: „... zaradi objektivnih razlogov (je) vrsta nalog etnologije iz folkloristične faze njenega razvoja ostala neizpolnjenih. Kolikor se druge znanstvene discipline, postavimo literarna zgodovina, muzikologija, umetnostna zgodovina, ne ogrevajo za preučevanje tako imenovanega ljudskega slovstva, ljudske glasbe, ljudske upodabljajoče umetnosti in tako dalje, bo preučevanje tako imenovanih ljudskokulturnih sestavin še nadalje predmet etnološke vede.“

Kako lepo in velikodušno: „še nadalje“ (=do nadaljnega?) smejo pač ostati pod etnološko streho, seveda ne kar tako kot gostač–zastojkar, ampak z določenim pogojem: „da bodo raziskovalci omenjenih drugih sestavin posvečali vsaj del svojega zanimanja tudi njihovim nosilcem, vsekakor več kot je to bilo doslej.“ Resnici na ljubo pa je slovenska folkloristika začela izpolnjevati tukaj ne bolj precizirani pogoj (če ga prav razumemo) že zdavnaj, deloma celo že pred koncem prejšnjega stoletja!

Vendar se vprašujemo: kaj pa če bi se prejle naštele znanstvene discipline (postavimo literarna zgodovina, muzikologija itn.) na vsem lepem vendarle začele ogrevati za preučevanje „tako imenovanega“ ljudskega slovstva, etnomuzikologije itn? To vprašanje si tu seveda zastavljamo samo retorično. Res pa je, da avtorja Smernic problem kot tak vzemirja, če je tudi v Razgledih 21. 10. 1977 zapisal med drugim tole (citata za tukajšnjo zvezo malo okrajšan): „Namesto folkloristike se očitno nihče ne bo lotil pojavov, ki so v preteklosti zadevali najširše družbene sloje, pa čeprav bi po našem mnenju lahko to opravili npr. tudi (...) umetnostni zgodovinarji, muzikologi in zgodovinarji glasbe, slovstveni zgodovinarji itd.“

Tako smo prišli do ključnega vprašanja – do razmerja med etnologijo in folkloristiko, ob katerem tokrat ni mogla ostati hladno ob strani niti sekcija za glasbeno narodopisje. Njen, Kremenšku kot avtorju Smernic predloženi dolgoročni načrt z naslovom „Etnomuzikologija (z vključeno koreologijo)“, ki ga je 7. nov. 1977 podpisal dr. Valens Vodušek, izzveni namreč v tale krepki, pomenljivi sklepni akord: „V kolikor naj bi v bodoče glede na nekatere poglede s strani etnologije etnomuzikologija kot ‚folkloristična‘ stroka igrala le podrejeno vlogo (kot sirota zatajena od svoje prave matere, kot se večkrat navaja) bi bilo treba nujno misliti na drugačen organiza-

cijski okvir zunaj okvira etnologije, npr. ob povezavi z muzikologijo, kot je to ponekod realizirano (npr. Beograd) kot samostojna enota v okviru SAZU“.

K str. 8: („Dolgoročni“ načrti ISN) „so v marsičem v večjem ali manjšem razkoraku z metodologijo našega današnjega družboslovja v celoti in etnologije posebej.“

Obdolžitev, ki zanjo pogrešamo podrobnejše argumentacije.

K str. 8, spodaj: „Čeprav je Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU edina slovenska izključno raziskovalna etnološka institucija, vsklajevalne vloge ne opravlja; zato smo to nalogo neizogibno pripisali društvu.“

Inštitut za slovensko narodopisje pri SAZU! Vendar: kaj je pravzaprav, kdo je to – „inštitut“? Nekaj znanstvenih delavcev, mlajših in starejših. Mladi so prišli v inštitut pred nedavnim, nanje v bistvu ne letijo puščice; prevzeli so delovne naloge v okviru inštitutskih načrtov. S starejšimi pa je tako, da so osiveli in se postarali, pa so bili dolgo, predolgo – tudi po deset ali dvajset let samo svoja „sekcija“, „oddelek“ ali kar pač je, z drugo besedo „generali brez vojske“. Ne po lastni volji seveda, ampak ker so jih iz leta v leto tolažili z boljšimi pogoji. Delali so in naredili, kar so pač zmogli. Žetev vsakega posameznika je navedena v lani dotiskanem zborniku „Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev SAZU“, Ljubljana 1976, str. 191–252. Ker so delali in še delajo nekaj, česar na Slovenskem ni delal nihče razen njih. Na svojih specialno določenih področjih so poleg znanstvenega dela razvili večjo ali manjšo mobilizatorsko delavnost, „usklajevati“ pa ni bilo kaj, vse do ustanovitve sekcije za materialno kulturo (1973). Dotlej je pač veljal pred 25 leti sklenjeni sporazum med SEM (materialna kultura) in ISN (duhovna kultura). Kajpada tudi po letu 1973 med SEM in ISN ne pri delitvi dela ne pri delu samem ni prišlo do konfliktnih stanj. Dela je toliko, delovnih rok pa tako malo, da glede tega problemov sploh ne bi smelo biti.

Še nekaj glede „vsklajevalne vloge“: to je precej neopredeljen pojem. Inštitutu nihče – ne ustanovitelj (SAZU) ne družba ne društvo – ni dal take vloge. Sami pa si je tudi nismo nikoli prilaščali. Nismo pač vsi ljudje iz istega testa, da bi imeli „vsklajevalne“ ali vodstvene ambicije, da bi želeli reformirati, prilagoditi svojim pogledom vse s kraja.

Natančna definicija pojma „vsklajevalna vloga“ bi bila tem bolj koristna zato, ker je še ne tako davno, menda na eni izmed etnoloških okroglih miz, prišlo do ostrih razprav in deljenih mnenj. Kljub temu beremo, da „smo (kdo?) to nalogo (–vsklajevalno) neizogibno pripisali društvu.“

K str. 10: „... nerazumljiv je ... svoječasni razpis znanstvenega sveta Inštituta za slovensko narodopisje (=etnologijo!) SAZU za delovno mesto v Inštitutu, za katerega nihče z etnološko (!) izobrazbo ni mogel konkurirati.“

„Ker je inštitut v posameznih primerih v preteklosti vodil problematično kadrovalsko politiko, ker se je pri izbiranju kandidatov ravnal po svojih ozkih folklorističnih vidikih, naj bi pri vsakršnih možnostih pridobitve novih sodelavcev dajala o tem svoje meritorno mnenje komisija za kadre pri Slovenskem etnološkem društvu. Seveda bi to veljalo tudi za vse druge raziskovalne ustanove.“

Glede „ozkih folklorističnih vidikov“ (v Smernicah se pojavijo že na str. 3 v formulaciji „ozka specializacija folkloristično usmerjenih sodelavcev inštituta“) lahko repliciramo čisto na kratko – s poučnim zgledom iz

zdravstva: živimo pač v času, ko presaditve srca, vstavljanje srčnih zaklopk itn. itn. resda še zmeraj opravljajo zdravniki, vendar **ne zdravniki splošne prakse!**

V svoječasnem razpisu našega znanstvenega sveta ni prav nič „nerazumljivega“: za tekstološko delo v besednem oddelku ene izmed sekcij ISN je bil potreben delavec z določeno izobrazbo, zato je bil razpis tudi tako koncipiran in potem uspešno izpeljan. In če bi se v katerikoli sekciji — pokazala podobna potreba, bomo tak postopek seveda ponovili.

Glede razpisov, izvajanja kadrovske politike, pridobivanja novih sodelavcev ipd. so kajpada zmerom ne samo mogoče, ampak celo zaželeno informacije pedagogov, ki svoje učence najbolj poznajo in zato lahko okarakterizirajo, tega ali onega tudi priporočijo ipd., kadar so za to naprošeni. O kakem „meritornem“ mnenju društva (naj si bo etnološko ali katerikoli!) pa ne more biti govora, saj bi to bilo protiustavno, v nasprotju z našim samoupravnim sistemom, zakonom o združenem delu in ostalimi predpisi, ki natanko določajo, kako in kaj z razpisi, nastavitvami ipd.

Še k str. 10: „Pedagoško znanstvena enota za etnologijo filozofske fakultete (...) predlaga pri fakulteti ustanovitev posebnega raziskovalnega centra ali inštituta za etnološke raziskave.“

Za ta predlog prvič slišimo oz. beremo v Smernicah. Vprašujemo se, ali je bila Raziskovalna skupnost slovenskih etnologov o tem obveščena. Svoj komentar bomo dali, če bomo vprašani za mnenje.

K str. 11: „Le-ta (=akcija Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja; nosilec pred RSS: S. Kremenšek) ... mora dobiti svoje zastopstvo tudi v Inštitutu za slovensko narodopisje pri SAZU, v pogledu raziskovalnega dela tako izpostavljeni in pomembni ustanovi.“

Od avtorja Smernic bi že smeli pričakovati, da nam najprej lepo razloži, kako si konkretno zamišlja v nekem do nadaljnjega **samostojnem** inštitutu svoje „zastopstvo“, šele potem se bo dalo eventualno razpravljati o njegovi zamisli. Njegova imperativno formulirana zahteva — „mora“ — pa lahko vzbuja samo odpor.

SKLEPNA PRIPOMBA

V Smernicah je še marsikaj, čemur bi se dalo ugovarjati ali pa kar štejemo za pozitivno. Vendar v ti pripombi lahko gremo še malo čez rob Smernic. V mislih imamo namreč ostre tone in podtone, očitne ali prikriti, naelektreno ozračje, ki se po nepotrebnem ustvarja ob raznih strokovnih srečanjih, pri društvu ipd. Mladim — med katere prištevamo tudi prof. Kremenška — bi toplo priporočili več strpnosti. Znanost se namreč razvija in bogati iz vedno novih smeri, spoznanj in metod, ki naj rastejo pluralistično, svobodno druga ob drugi.

S pooblastilom delovnih tovarišev na Novem trgu 3 in z upoštevanjem njihovih ustnih ali pismenih pripomb sestavil dr. Milko Matičetov

PLENARNI SESTANEK SLOVENSКИH ETNOLOGOV O SMERNICAH ETNOLOŠKEGA RAZISKOVALNEGA DELA

(Dvorana SAZU, Ljubljana 23. 11. 1977)

Celotna diskusija obsega 40 tipkanih strani in je kot gradivo na razpolago v arhivu SED, prav tako so ohranjeni magnetofonski posnetki te seje, ki so morebitnim dvomljivcem ali prizadetim na voljo prav tako v arhivu SED, Ljubljana, Aškerčeva 12.

Za Glasnik smo morali transkribirano diskusijo precej skrajšati, vendar je nismo okrnili, saj so podane vse bistvene stvari in problemi. Za objavo smo sledili glavnemu diskusijskemu toku o osnutku smernic in pripombah nanj, drugo pa smo malo skrajšali. Prav tako smo izpustili nedokončane misli in ponavljanje. Kjer gre za pomembnejše besede in odločitve, smo diskutanta diskretno citirali. Vendar ne gre za iztrgane citate, ampak za glavno diskutantovo misel, ki je vpletena v njegov nevezan in skrajšan govor. Tako smo mislili ob opombah ISN, ki jih je na sestanku povedal prof. Kremenšek navedene skrženo, brez direktnega govora, tako kot jih je sam napisal za sestanek in za objavo v Glasniku. Kdor si iz takih skržitev ne more ustvariti popolne slike diskusije ali če za svoje potrebe, zadostitve ali sankcije potrebuje celoten, neokrnjen in neoppravljen govor posameznega diskutanta, mu je na voljo magnetofonski posnetek ali transkripcija posnetka.

V. Vodušek je začel zasedanje in razložil namen sestanka. Za informacijo in iztočnico diskutantom je prebral 6 točk oz. stališč Raziskovalne skupnosti, o katerih naj bi tudi bila beseda. Te točke so: 1) Treba je ponovno pregledati program področja kot celote in programe posameznih strok. Etnologija je ena izmed 11 strok pri področni raziskovalni skupnosti. 2) Izhajajoč iz možnosti in potreb stroke, je treba zastaviti dolgoročne cilje področja in posameznih strok. 3) V skladu s cilji področja nanizati probleme stroke. 4) Ugotoviti vse kadrovske zmogljivosti in organizacije, ki že sodelujejo ali bi lahko sodelovale pri raziskovalnem programu. 5) Pregledati možnosti za usklajevanje med strokami. 6) Načrtovanje skupnih projektov. Na tej podlagi je razpravljala strokovna komisija za etnologijo pri področni RS na dveh sejah — 26. oktobra in 7. novembra. Na zadnji seji so člani že razpravljali o osnutku smernic, ki ga je pripravil prof. Kremenšek. ISN pa je k temu osnutku dal svoje pismene pripombe, zato se je na seji pretresalo oboje.

B. Kuhar, V. Vodušek, N. Kuret in S. Kremenšek so pred glavno diskusijo razčističevali problem o sklicu današnjega sestanka. B. Kuhar je hotel izvedeti, kdo je sklicatelj sestanka ali SED ali komisija za etnologijo pri RS. Zanimale so ga splošne formalnosti, ki so se mu zdele nujne, da bi sestanek sploh lahko nadaljeval. **V. Vodušek** mu je s celim historiatom skušal odgovoriti in pri tem opozoril na neformalno skupnost slovenskih etnologov, ki je nekdaj že obstajala, in pa se je po **Kremenškovih** besedah vgradila v novo SED. **Kuret** se s tem ni strinjal, češ da mora o takih stvareh razpravljati „neformalna skupnost, nikakor pa ne društvo“. **S. Kremenšek** je dejal, da „neformalne skupnosti slov. etnologov več nimamo in mislim, da je naslednik tako kvalitet, kot pomanjkljivosti te skupnosti lahko samo SED“. Stvari je pojasnil še **V. Vodušek**, vendar se zdi, da je ostala stvar za nekatere nerešena, saj je **N. Kuret** rekel, da „neko društvo ne more zastopati nekoga, ki ni njegov član, ker je članstvo v društvu pač neobvezno, zato o takih problemih lahko